

Déu i Sampere: la relació amb l'absent

quaderndelesidees.press/deu-i-sampere-la-relacio-amb-labsent/

September 17, 2017

*Preguntes inútils, com totes les
preguntes,
car d'elles sóc qui sóc, un crani
ressonant
protegit per les ales del dubte,
regat per les gotes perdudes del sol.
(«La bellesa d'aquest món», *La taula i les
estrelles*)*

Màrius Sampere és un poeta amatent a les incògnites que es despleguen davant els seus ulls. La seva poesia, ingent tant en quantitat com en qualitat, la integren una amalgama d'elements que neixen de la necessitat d'omplir el buit que acapara l'existència. El poeta emprèn, a través de la paraula poètica, un viatge guiat pel dubte metafísic a la recerca de sentit un cop constatada la seva absència. La manca de sentit ontològic és una de les dèries que més preocupen al poeta. La idea de Déu i les seves conseqüències és un dels elements més qüestionats i reiterats al llarg de tota la seva obra. L'estil del poeta, directe i punyent, no amaga el desemparament amb el qual enfronta la seva requesta particular ni la transcendència de les seves paraules, que parteixen de l'observació de la realitat quotidiana. La figura de Déu, doncs, assumirà un paper destacat —amb els seus alts i baixos— en la poesia de Sampere. Entre ells s'establirà una relació conflictiva ja de bon començament, que conformarà un tens i constant estira-i-arronsa. L'absència o la presència de Déu, depenent del moment i de les circumstàncies del mateix poeta, és una de les seves obsessions i, com a tal, emana ja des del primer dels seus llibres, *L'home i el límit*, en què, a la manera d'un Job abandonat, s'aventura a reescriure el mite del Gènesi bíblic, un intent de trobar una narració més raonable, més convincent, dels orígens de l'existència humana i tota una declaració d'intencions davant d'un Creador que romandrà en silenci. La sensació d'orfenesa i la seva condició d'expulsat es mantenen a *Poemes de baixa freqüència*: Déu hi és descrit com un ésser fred i distant, del tot insensible a les crides per part del poeta resignat a l'aparent desesperació. Una desconfiança que ve de lluny, tanmateix, i que, amb la ironia que el caracteritza, queda palesa a «Dels primers dies a escola»: “Resàvem per ell salms trossejats / amb gran temor / de santificar-nos.” Sampere segueix

Foto: Màrius Sampere, retratat per la poeta Mireia Vidal-Conte.

endavant amb la profanació de bona part dels conceptes sagrats de la religió judeocristiana, des de la incredulitat més rotunda, però amb la necessitat d'obtenir respostes, per tal d'apropar-los a una realitat que el poeta jutja massa desafortada. El concepte de resurrecció adquireix protagonisme a *Llibre de les inauguracions*, on el poeta deixa enrere l'actitud resignada anterior i enceta la creació d'un nou món a través d'una nova perspectiva, d'una nova poesia. La idea d'home rebutjat dels inicis cedeix el pas a un home que, estimant, és estimat, però no per Déu, sinó per la dona. Un nou element, el de l'amor, terrenal i físic, que farà créixer encara més la crispació entre el poeta i la divinitat. Una crispació que viu un parèntesi amb *Samsara*, l'exploració d'un nou camí, de ressons inequívocament panteistes, en què tot pren un altre sentit i en què el silenci pertorbador dels inicis esdevé un element vivificador. Els motius de controvèrsia es mantindran intactes, però seran assumits des d'una perspectiva menys angoixant: “marxaràs cap al naixement del so i dels senyals del cel” («Tao»). Els atacs a la voluntat cega de Déu s'intercalen amb la necessitat de comprendre'l i se succeeixen als llibres següents on la seva figura adquireix noves i diverses denominacions ben inequívokes: Caçador, Astut, Primer Navegant o Mut en són alguns exemples.

Demiúrgia és el llibre explícitament més ambiciós pel que fa a les injúries vers el que Déu representa, inclosos els mites que envolten la seva aurèola. Les desavinences semblen arribar al seu punt culminant i el to esdevé cada vegada més aspre, més contundent: “Oh Tu, el més cec, / el més sord, el més mut, el més nul/dels poders” («Salm del plor»). No en va li dedica, entre altres, tot un seguit de salms profans a manera de repassada a un Déu dormilega, de qui fuig fins i tot la llum que diu haver creat, i amo i senyor d'un univers reblert d'ànimes condemnades i esporuguides la fe de les quals és equiparable a la fidelitat dels animals domesticats. Del recurs de servir-se de l'estructura pròpia de les oracions cristianes, el poeta en farà ús en més d'una ocasió. D'aquesta manera subvertirà el significat de les benaurances, capgirarà diversos fragments del Parenostre o canviarà els destinataris de la invocació amb el senyal de la creu.

Els dubtes es mantenen fermes, la frustració davant el silenci de Déu no recula i el poeta segueix obstinat a fer-li pagar les ofenses fins al punt de ridiculitzar-lo, si convé, sobretot pel que fa a la seva obra, objecte d'atacs constants. A *Subllum*, per exemple, equipara la seva figura amb la d'un mag que enganya i il·lusiona el públic a base de

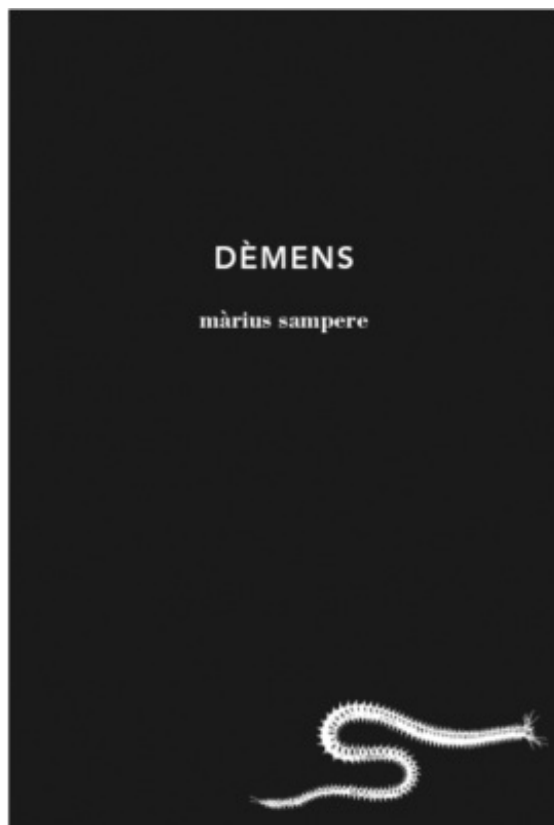

Foto: Portada de “Dèmens” (2017). Labreu edicions.

trucs; la seva creació és comparada amb una joguina de fabricació pirata del tot inservible; una inutilitat que reapareixerà més endavant, quan Sampere es pregunta, novament: “Què és tot això que deu ser Déu? / Què és tot això que no calia?” («Què és tot això», *Jerarquies*). A mesura que avancen els llibres, la irresolubilitat del conflicte creix i, una vegada més, és acusat de voler crear per després destruir: “la rialla / de ser en les mans de Déu, les més brutes de sang” («Assemblea», *Iconograma*). També, però, hi ha el record d’una divinitat penedida i d’un temps que ja no és, el d’“Abans del cel i la missa / de l’alba, quan / hi havia un Déu Felç.” («Missa de l’alba», *Ens trobarem a fora*). Fins al darrer dels seus versos, pertanyents a *L’esfera insomne* i amb l’estil impertorbable, punyent i sense evasives, el poeta reafirma la no existència del Creador, advoca per una acceleració de la fi del món, defensa el pragmatisme quotidià davant la incertesa de la creença religiosa i, incansable, recorda que “Encara tenim dret al silenci de Déu” («XI»).

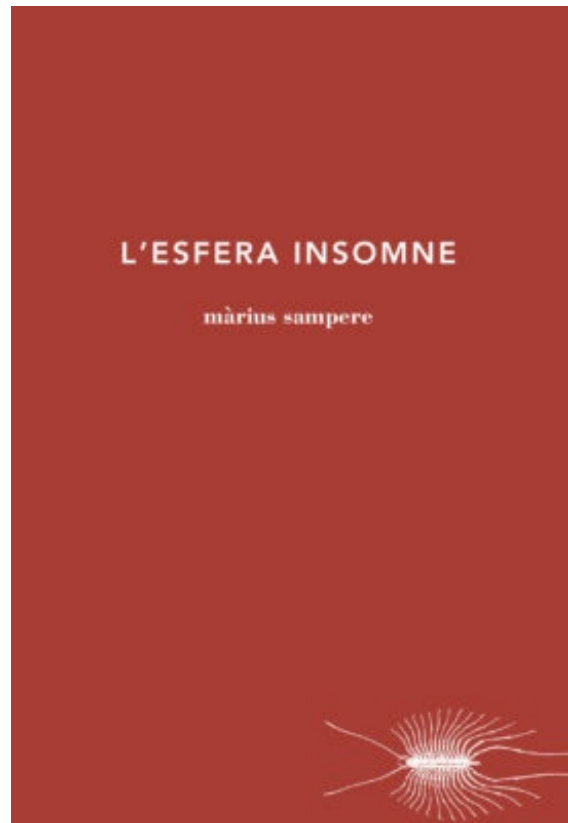

Foto: Portada de “L’esfera insomne” (2015). Labreu edicions.

La tendència manifestada de bon començament de refundar, partint d’una observació i reflexió pròpies, bona part dels pilars fonamentals del judeocristianisme és una constant al llarg de tota la seva obra poètica. El pecat i la seva absolució en són un exemple: “I què hem fet / tret de néixer?” («Fragilitat», *Ens trobarem a fora*), es pregunta davant la imposició d’una idea de pecat que rebutja frontalment perquè, entre altres, el converteix, a ell i a la resta d’èssers humans, en “no presumpte, / exactament assassí” («80», *Altres presències*). La idea de la salvació el condueix a una altra pregunta: “¿On trobar / un lloc, un pedrís, una taverna / per reposar de Déu?” («Innocència», *Les imminències*), no sense haver clamat prèviament: “Senyor, Senyor, / no ens perdonis, perquè no hem fet res!” («No ens aturem», *Demiúrgia*). L’episodi del sacrifici, per la seva banda, és evocat a poemes com ara «Carnisseria» (*L’ocell que udola*), «Bassal amb lluna plena» i «Redempció» (*Demiúrgia*), en què el poeta es pregunta: “¿Qui esmola dolçament la pedra / del sacrifici?”. Un altre dels episodis al qual Sampere fa referència és el del judici final, una vegada més, irònicament: “I no serem jutjats / per ningú més alt que el barret / de palla dels senyors / de la palla” («El primer sol», *Ens trobarem a fora*). Un dels conceptes més citats i recreats, però, i ja mencionat anteriorment, és el de resurrecció, tant a nivell col·lectiu com focalitzada en cada individu concret, fins i tot la mateixa figura de Llätzer és interpel·lada directament: “I no tornes / a ressuscitar, Llätzer?” («Temps de preexistència», *Poemes de baixa freqüència*); també hi fa referència centrant l’atenció al joc tipogràfic a

«Resurrecció» (*Llibre de les inauguracions*): “I llavors el Mort devora la mort.”; a *Subllum*, ressuscitar “vol dir / continuar cercant / l’origen de l’ombra” («Ressuscitem»); més endavant, “retorn / al principi del món. I el món esdevindrà el manament / d’haver d’oblidar-lo” («Assaig per a una Nadala», *Ens trobarem a fora*); i a un dels versos de *Demiúrgia* la resurrecció és descrita talment com una dansa macabra.

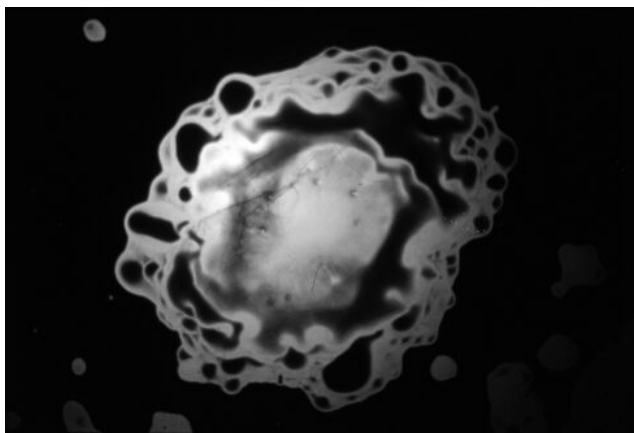

Foto: Copyright de Zita Vehil.

La manera com el poeta tracta la figura de Déu és canviant al llarg de tota la seva obra poètica, fins al punt de contradir-se sovint. El poema «Pendular» (*Subllum*) en descriu la complexitat: “Tan clar com el sí, / tan clar com el no, tan i tan clar / com el teu pèndol, Senyor”. Talment les reflexions de Sempere, que oscil·len entre la indignació davant la possibilitat de la seva existència i l’enyorança quan aquest és absent. A poemes com «Balada del Déu, el riu i la mar» (*Demiúrgia*), «Decadència» (*Ens trobarem a fora*) o «Dic que el pensament» (*L’estació dels espiadimonis*) Déu és tractat com un fugitiu que abandona la seva obra després d’haver-la creat, inclosos els éssers humans dels qual desatén les súpliques, un Déu que “fuig molt més de pressa que la nostra mirada”, en un gest de covardia.

Malgrat la seva actitud incrèdula, però, el diàleg amb la divinitat segueix el seu curs amb l’objectiu d’omplir la manca de sentit des d’un punt de vista metafísic. El silenci de Déu, tanmateix, és cruelment constatable, “mes preferim, / masoquistes, / delectar-nos / en la metafísica dels silencis” («Cant atonal», *L’home i el límit*). Però ha emmudit perquè no existeix o perquè es mostra indiferent? En més d’una ocasió el poeta sentència que Déu no existeix, que “bevem i bevem, i ens pugem al cap / les formes i els colors / efímers, propis de la inexplicable / absència de Déu.” («Tot allò que no és», *Subllum*). Tan inexplicable que en altres moments, no menys nombrosos, assegura que el seu silenci abassegador no és fruit de la seva inexistència, sinó de la seva malícia: el poeta l’acusa de fer zàping, de mentir descaradament, de tenir les mans tacades de sang; en conseqüència, la indignació del poeta aflora i denuncia la manca de justícia pel que fa als actes divins: “I com és que no passa res / si fa i desfà i no para?” («Creador», *Iconograma*). Al mateix temps, però, confessa: “Caic de genollons aclaparat / davant la presència. / Visc perquè m’aspiro. Un sol déu, / Senyor, que poca cosa.” («Holograma», *Les imminències*). Anys més tard, rectifica: “Sols un, dic. N’hi ha prou amb un / entre tanta pregària engrunada.” («Sols un déu», *Ningú més i l’ombra*).

El fet de considerar Déu culpable porta el poeta a plantejar-se una nova pregunta: ell creà els homes o els homes el crearen a ell? Pressuposa que el Creador “es veu a Si Mateix / a través dels meus ulls / blaus” («Deliquescències», *Jerarquies*), i a «Sabràs d'on vinc» (*Llibre de les inauguracions*) desplega tota la seva contundència: “mai, ho sents?, mai de la vida / que dones a tornar, / no podràs saber, ni que poguessis, / què serà de Tu si jo no torno!”. Però si Déu és culpable i a la vegada és creació dels homes, “jo sóc culpable de Déu / —tan cert com la nit.” («Recorda'm feliç», *L'ocell que udola*), suposar que Déu és un invent dels humans comporta un procés d'humanització que navega entre un escèptic intent d'aproximació a la seva figura i una clara intenció de destronar-lo. A «Malaltia» (*Cançó de la metamorfosi*) Déu és un infant fonedís del qual “no ens en separen / pregones diferències, tot just / això, l'edat. També l'enveja.”. Uns llibres més enllà afegirà: “Si Déu tenia cor / era el meu. / I no té entranyes, no. Si en té / són les meves.” («Si Déu tenia cor», *Jerarquies*). I encara: “el poc que sé de Déu / ho he après dels humans” («El poc que sé de Déu», *La taula i les estrelles*), “Tots dos, vells i superflus, / ens passem el silenci l'un a l'altre.” («Inanitat», *La cançó de la metamorfosi*).

Foto: Copyright de Zita Vehil.

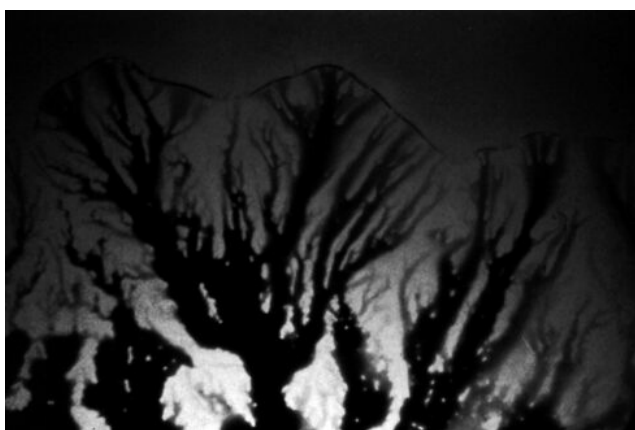

Foto: Copyright de Zita Vehil.

Desmitificar el Creador també té els seus riscos, com ara el de constatar la seva peresa, la seva por al fracàs, els seus aires de grandesa o, a l'altre extrem, el de generar certa compassió: “Pobre / pastor solitari i cec dalt del cim / on el dolor no arriba!” («No pas pregària», *Llibre de les inauguracions*). La solitud és una altra constant, tant l'atribuïda a Déu com l'atribuïda als humans, herència de la primera, sobretot la que

hom sent davant la mort. Malgrat tot, Déu no ha deixat de ser un personatge fred i aïllat per manca, així ho evidencia el poeta, d'amor i de dolor, dos dels elements que més encenen les seves paraules. Pel que fa a l'amor, Sampere en diferencia dues menes, el diví, aparent i calculat, i l'humà, veritable camí vers la salvació en detriment de la virtut: "Per què fidel a la infinita absència? / Deixa Déu: amb mi estàs més segura." («Dona, tanca el llibre», *Llibre de les inauguracions*). Fins i tot arribarà a l'extrem de deslligar el fet d'estimar de la figura de Déu, convertint els dos elements en antagònics i del tot irreconciliables: "I penso / que estimar, / sigui qui sigui l'altre, / és protegir-lo de Déu." («Algú té por», *Ningú més i l'ombra*).

Un dels retrets més enèrgics que el poeta etziba a Déu té a veure amb el perquè de la mort i el dolor que comporta. A *Oniris i el tret del Caçador*, planteja la idea d'una consciència prèvia a la pròpia vida, una idea de preexistència que anirà descabdellant més endavant i que parteix d'una premissa: "Oniris cau / i es desperta per morir". Déu —el Caçador— és assenyalat com a responsable de fer caure l'ésser al pou del sofriment, de condemnar-lo, per pròpia vanitat, a viure pendent del darrer sospir. Més endavant, *Thanatos suite* aprofundeix en el tema de la mort des de múltiples vessants posant èmfasi en el dolor innecessari que la precedeix. Al mateix preàmbul, Sampere assegura que l'home moribund "no es refia de les mans misericordiosament assassines de Déu", un home que no mor, sinó que el maten, davant la mirada inquieta i indignada del poeta. "Qui, doncs, superior a la divinitat dirigeix / aquesta escena teatral pseudogloriosa?" («Ens neixen, ens moren», *Subllum*), dubta uns anys més tard, albirant als ulls dels qui moren la mateixa por que reflectia, molts anys abans, la mirada del seu propi pare: "Feia quatre hores / que havies combregat, / tu que no anaves a Missa" («Per a un colom negre un vaixell buit», *Poemes de baixa freqüència*).

Paraules de resignació, versos que neixen de la indignació més pregona, poemes carregats de sarcasme barrejats amb algun gest, discret, de conciliació. Sampere atorga transcendència als enigmes que custodia la quotidianitat. La controvèrsia iniciada més de cinquanta dècades ençà sobre la figura de Déu i els seus suposats actes potser no el treuen de l'atzucac, però les seves consideracions, sinceres i apassionades, n'amplien, incessantment, l'horitzó. Amb el temps, el tracte amb Déu esdevé gairebé familiar i el fet d'enfrontar-s'hi, un costum irrefrenable, de manera que, tot i constatar-ne l'absència, no pot evitar dirigir-s'hi. La seva inquietud metafísica és més forta que qualsevol escepticisme i l'empeny, ara i adés, a persistir en la recerca de sentit encara que per fer-ho s'hagi d'endinsar en el terreny de la contradicció de la qual n'és plenament conscient i ferm defensor donada la seva humanitat: Déu no existeix, però "em passarà per les armes, ho sé." («Follia», *Iconograma*), preveu, sorneguer.

MAR FONTANA

Mar Fontana

Vaig néixer a Barcelona l'any 1986 i soc llicenciada en Filologia Catalana i postgraduada en Assessorament Lingüístic i Serveis Editorials per la UB. He publicat el meu primer llibre de poesia, Terragra (Edicions de l'Albí, 2017) i escric crítica literària per mitjans com ara el digital de cultura Núvol, el [...]

Llegir més

